

ÖTVEN ÉVE

Búcsú a leszaladt szemektől

Elek Lenke

Újsághír: „Elhunyt az utolsó budapesti szemfelszedő.” Pici volt, kortalan és töpörödött. Magdika legalább olyan jól értett a harisnyák megreparálásához, mint a női kezek csinosításához és a lelkek ápolásához. Mindig akkorra készítettem össze a hibás harisnyákat, illetve később már harisnyanadrágokat, amikor fodrászhoz mentem. A fodrászüzlet egyik kis sarkában építette ki parányi birodalmát, olykor végzett is a munkával, ha éppen nem várt senki manikűrre. De leginkább hazavitte a nylongubancokat.

forrás: FORTEPAN

A szemfelszedés hungarikum. Olyannyira, hogy az alapgépen magyar műszerészek okosítottak – buheráltak? – ezt-azt, még akkor is, ha az első, erre alkalmas kis szerkentyűk állítólag svájci importból ér-

keztek, akárcsak a kötőgépek, valamilyen rejtélyes úton-módon. Amerikában nem is hallottak szemfelszedésről, bár Bécs egyik külvárosában talált valaki egy oszt-rák kolléganőt.

A fogyasztói társadalmakban a – szegényebb – asszonyok legfeljebb megvarrták a lyukas harisnyát, de még inkább eldobták. Ezt a luxust nem engedhették meg a szocialista országbeli nők, hiszen nagyon nehezen jutottak hozzá a legendás ruhaneműhöz. Meg akkor nem volt divat semmit eldobni, inkább kijavították, amit lehetett. Pedig nem hallottak környezetvédelemről.

A két világháború közötti, luxusnak számító valódi selyemharisnyáknak akkor nyoma sem maradt – hová sodorta e drága, finom holmikát az ostrom vihara? Maradtak egy ideig a flór- és pamutharisnyák meg a durvább, vastag kreppék. A hatvanas években nylon harisnyát itthon ritkán lehetett kapni, a jobb darabokat kamionosoktól vették, kéz alatt. Meg kellett hát becsülni. Ezért javították. Egy forint volt egy sor, akárcsak a 3,60-as kenyér, ez is nagyon sokáig, évekig tartotta magát. Főleg az üvegnylon járta akkor, ami nagyon kényes anyagnak bizonyult.

Piacpénz is csurrant-cseppent

E foglalkozásnak becsülete volt, hiszen otthon, a gyerekek, a háztartás mellett is lehetett úzni, amíg a kicsik az iskolapadban ültek vagy aludtak. Az anyáknak nem kellett eljárni hivatalba, irodába, a kész munkáért eljöttek a kuncaftok. Mindez többnyire feketén zajlott. Jó jövedelmekiegészítésnek számított, kis klubok alakultak ki, egymást segítő női barátságok, traccsok, pletykák születtek. A nyugdíjas számára meg életet vitt ez a foglalatosság a magányos hétköznapiakba, és egy kis piacpénz is csurrant-cseppent.

Szemfelszedő kisiparosok, illetve műhelyek főleg nagyvárosokban működtek. Budapesten az áruházak találtattak ideális helyszínnek, hiszen itt sok ember megfordult. Különösen kedvelt volt a Corvin, a Flórián és a budai Skála. A legjobbak

Kalota Béla fényképe / inaplo.hu

olyan szépen dolgoztak, hogy egészen közelről lehetett csak észrevenni a hajdan lecsúszott, aztán helyreráncigált sorokat. De sok fodrászatban és munkahelyen is akadtak, akik összeszedték a rendszabályozásra váró harisnyákat.

Kitől tanultak a szemfelszedők? Egymástól. Nem létezett ilyen iskola: – *Amikor először találkoztam anyósommal – úgy látom, mintha tegnap lett volna –, becsavart hajjal egy csőszzerű alkalmatosság fölé hajolt, az ablak előtt ülve. Ott szedte fel a szemeket, később, amikor már megszűnt az állása az egyik építőipari cégnél, teljesen ráállt erre a munkára. ... A hatvanas években kaptam életem első harisnyanadrágját, ami olasz, ahogy akkor mondták, tőkés importból származó darab volt, a Ferenc körút 9. alatti Aranypókban szerezte be anyám, aranyáron. Vigyáztam is rá, és örültem, hogy nem kell kínlódnia a gumis harisnyakötővel, ami szúrt, csípett, nyomott, minden volt, csak nem szexi és kényelmes – emlékezik a régmúltra barátom.*

Kesztyűs kézzel

Az idősebb asszonyok később sem dobták el a régi, kiszolgált darabokat – amelyek csizmában, fűzős cipőben, hétköznapokon még igencsak hordhatónak bizonyultak –, amikor már elérhetőbb volt ez az alapdarab. Nem szokták meg, hogy bármit is kidobjanak, és megtanulták, hogyan kell bánni a nylonnal, szó szerint kesztyűs kézzel... Zacszóban mosták, kesztyűben húzták fel magukra és beáztatták, mielőtt

először felvették, állítólag rugalmasabb lett a nylon, ha megszívta magát vízzel. Bekenték a kezüket vazelinnel, mielőtt lehúzták, hogy ne akadjon a körmükbe. Igaz, valódi volt a körmük, akárcsak ők maguk... A fekete színűt külön rakták, temetésekre, halottak napjára, templomba tartogatták.

A hetvenes évek után a harisnyák már csak nevükben voltak nylonok, különféle műszál-keverékekből állították azokat elő, amelyeket nehezebb volt felszedni, igaz, nem is olyan gyakran szaladtak le.

Lehet, hogy legenda, de már régen feltalálták azt a harisnyát, ami szakadásbiztos. Van, aki szerint egy svájci bank széfjében őrzik a titkos szabadalmat... Mert ha nem szaladna le, ki venne mindig újat?

Nos, a legenda mondandója maga is jelzi, mikor született: régen. Mára egy olyan korba értünk el, amikor akkor is vásárolnak a nők maguknak új holmikat, ha semmi szükségük nincs rá, hiszen tele van a szekrény a fölös ruhaneművel, alig lehet a meglévőket is beszuszakolni. A kényesszervásárlók is szültek egy szakmát: a pszichológusét, aki a szenvedélybetegségekkel foglalkozik...

Ma természetesen mindenütt lehet harisnyanadrágot kapni, trafiktól szupermarketig, drogériától méregdrága butikig és márkaboltig. Van ahol 150–200 forint – főleg kínai üzletekben – másutt 5–6 ezer is lehet. Csak szemfelszedő nincs, aki gondozásba vegye a szakadásokat. De minek is tenné? A nagy lyukakkal, lefutásokkal

tarkított neccharisnyanadrágokat már eleve így árulják, ugyanúgy trendi ez, mint a lyukas térdű farmer.

A legutolsó szemfelszedő a Flóriánban dolgozott, halála, az internetnek köszönhetően, percek alatt médiaeseményé vált, szinte minden lap átvette a hírt. A furcsa az egészben, hogy akár most is munkába állhatna újból valaki – a Vaterán ma is kínálnak szemfelszedő gépet. Az utolsó szemfelszedővel készített interjúban a hölgy elmondta, sokan kérték, tanítsa meg őket a fortélyokra. De ma már meg gépalkatrészekből nincs utánpótlás, ráadásul a harisnyák alapanyaga is állandóan változik.

A többi eltűnő szakmáról és annak képviselőiről alig emlékezik meg valaki. Azt persze tudjuk, hogy régen léteztek pákászok, rákászok, lámpagyújtogatók, drótos meg ablakos tótok, handlék és kintornások – de annyira az idő homályába vész ez a kor, hogy olyan, mintha *Mátyás* király kortársai lettek volna...

Arra még sokan emlékszünk, mennyire megbecsültük hajdan az írógépműszereseket, de helyüket átvették a rendszergazdák. Csak bohókás költők és írók ütik változatlanul a mechanikus szerkezetet. Ahogy gyorsul a technikai fejlődés, úgy válnak fölösse – mind zaklatottabb ütemben – egyes foglalkozások, és virágoznak fel új szakmák.

Kunceaft lehetne még

Ilyen antik mesterségnek hat a műstoppoló, vagy ha úgy tetszik, műszövő is. Emlékszem, az egyik a régi EMKE szálló bejáratával szemben működött. Akadt dolga bőven a mesternek, hiszen sokan égették ki cigarettával a nadrágjukat, vagy szakították el esés közben a kosztümkabát könyökét.

Igaz, ahogy a márkás ruhák ma egyre drágábbak lesznek, érdemes lesz egy idő után azokat is megjavíttatni, tisztíttatni, de ez csak egy szűk réteg kiváltsága. Fél Budapest turkálókból öltözik, ahol kilóra lehet kapni blézert, cipőt és táskát, és darabáron már 200 forinttól pólót. Olcsóbb, mintha törlőrongyot vennék. Bizonyos értékeesebb antik párnákat, gobelineket, hímezéseket, moketteket, faliszőnyegeket és szőnyegeket még elvisznek stoppoltatni, de a fiatal korosztály már nem törődik az ilyesmivel.

Bár... Ha valaki beírja a Google-ba, hogy műszövő, kétségbeesett hangú nő levélkére bukkán: segítség, kiégetté valaki a hivatali kosztüöm mandzsettáját! Molyinvázió érte utol a ruhatáram!

Akadna tehát kunceaft. De ki tudja, meddig? ●